

MODERSMÅLET I, PROVET I TEXTKOMPETENS 7.2.2014 BESKRIVNING AV GODA SVAR

De beskrivningar av svarens innehåll och poängsättningar som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutgiltiga bedömningen.

Beskrivningen av svaren i textkompetensprovet gäller endast innehållet i ett gott svar. Övrigt som bör beaktas vid bedömningen har beskrivits i de bedömningskriterier som ingår i studentexamensnämndens föreskrifter för provet i modersmålet.

www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/sv_foreskrifter_modersmalet.pdf

Uppgift 1

Ett gott svar utgör en tolkning av den kvinnliga huvudpersonens känslor och förhoppningar mot bakgrund av novellens händelser och kvinnans reaktioner. De känslor hos kvinnan som kommer till uttryck i novellen är kopplade till detaljer som återkommer (tåget, sittplatserna, mellanmålet, boken, mobilen). Kvinnans känslor och förhoppningar framgår genom detaljerna. Ett svar kan vara uppbyggt kring en analys av återkommande inslag och motiv av det här slaget.

I svaret framgår exempelvis kvinnans hjälplöshet (mannen är inte tillräckligt engagerad, har glömt sitt bonuskort). Hennes misstänksamhet och rastlöshet framgår genom att hon talar i ett. Hon är t.o.m. rädd för att mannen är otrogen (mannens mobilsignal och sms-meddelanden). Hon befinner sig i ett irriterat tillstånd och är missnöjd med sittplatserna (inte bredvid varandra), med sin man och med tågets ostädade skick. Hon fäster sig konstant vid saker som hon uppfattar att mannen gör fel och tilltalar honom som ett barn.

I ett gott svar tolkas kvinnans känslor som uttryck för hennes förhoppningar, t.ex. så här: kvinnans känsla av otillfredsställelse avslöjar en längtan efter närhet (fel sittplats) och därigenom en förhoppning om att parets äktenskap ska kunna fortsätta. Bakom kvinnans reaktioner kan man alltså skönja en förhoppning om en djupare relation och en rädsla för att förlora mannen till någon annan.

1–2 poäng:

Svaret innehåller lösryckta iakttagelser och knapphändiga slutsatser beträffande kvinnans beteende.

3–4 poäng:

I svaret analyseras kvinnans beteende som uttryck för hennes känslor och förhoppningar.

5–6 poäng:

I svaret tolkas kvinnans reaktioner som uttryck för hennes rädslor och drömmar. Detaljerna i kvinnans beteende binds ihop till en större helhet.

Uppgift 2

Handlingen utspelar sig under en tågresa som en kvinna och en man gör. Novellen är skriven som kvinnans monolog medan paret sitter på tåget. Kommunikationssituationen är asymmetrisk eftersom kvinnan fyller talutrymmet. Vad mannen säger återges inte i novellen, men kvinnans monolog ger indirekt information om honom. Kommunikationssituationen möjliggör olika tolkningar.

Kommunikation och handlingar

Vid en första anblick handlar kvinnans ordflöde om detaljer under tågresan och mannens aktiviteter. Talsituationen är informell och privat. Kvinnans sätt att tala kännetecknas av korta uppmaningar, tillrättavisningar, frågor och utrop. Hon försöker initiera olika samtalsämnen men får inget gensvar av mannen. Mannen verkar nonchalera kvinnan, bl.a. genom att sova, tiga och lämna tågupén för att gå på toaletten. Dessutom kommunicerar han med en utomstående tredje person genom sin mobil (sms).

Maktförhållandet

Mot bakgrund av personernas kommunikation och handlingar kan maktförhållandet i novellen tolkas på flera sätt. Kvinnan dominerar taltiden, vilket kan tolkas t.ex. som uttryck för kontrollbehov eller oro. Mannen verkar mest tiga och syssla med annat; han verkar inte lyssna på kvinnan. Kvinnan misstänker att mannen hemlighåller något. Hon vill ha kontroll över hans förehavanden. Mannen utestänger kvinnan genom sitt beteende, medan kvinnan vill inkludera mannen i sitt eget liv. En tolkning är att mannen får ett maktövertag genom sin tystnad och sitt agerande, vilket gör kvinnan osäker.

1–2 poäng:

Svaret bygger på enskilda observationer om förhållandet mellan mannen och kvinnan i novellen.

3–4 poäng:

Svaret fokuserar på maktförhållandet i novellen. Synpunkterna bygger på observationer av kommunikationen och agerandet mellan mannen och kvinnan.

5–6 poäng:

Svaret är en insiktsfull analys av maktförhållandet i novellen. Analysen baserar sig på en observant läsning av hur mannen och kvinnan kommunicerar och agerar.

Uppgift 3

Texten är en ironiskt kåserande krönika med syftet att underhålla. Rubriken innehåller en paradox, "Kära, skitläskiga svärfar...", som ger en antydning om innehållets dubbla budskap.

Kolumnens visuella inramning med rubrik och illustrationer avslöjar ansatsen, attityden hos berättaren. Krönikan förmedlar berättarens subjektiva bild av svärfadern. Texten speglar berättaren själv.

Texten inleds med en ironiskt överdriven beskrivning av svärfadern, kryddad med pinsamma detaljer och anekdoter ur intimsfären, ett slags gränsöverskridande intimisering. Exempelen bygger bl.a. på jämförelser mellan svärfaderns världsbild och berättarens världsbild. De fungerar igenkännande och skapar ett förhållande till läsaren.

Svärfadern beskrivs karikerat som hopplöst passé: tråkig, sur, omodern, homofobisk. Berättaren representerar den unga generationen och anser att svärfadern fastnat i etablerade tänkesätt. Generationsklyftan mellan berättaren och svärfadern orsakar kommunikationsproblem.

Texten har drag av talspråklig jargong och präglas av direkt tilltal och frågor. Skribenten leker med ord och betoningar.

Berättaren medger i slutet att anklagelserna mot svärfadern är lättköpta och övergår till en kärleksfull hyllning där generationsskillnaden anges som en orsak till att han inte förstår svärfadern. Krönikan liknar alltså ett hyllningstal: inledningen är stark och fångar läsarnas uppmärksamhet och avslutningen förmedlar budskapet om att svärfadern trots allt är en beundransvärd familjefar. Rubrikens dubbelhet konkretiseras i avslutningen.

1–2 poäng:

Svaret är fokuserat på Jonas Crambys bild av sin svärfar, men perspektivet är ensidigt och refererande.

3–4 poäng:

Svaret fångar upp de viktigaste medlen som används vid beskrivningen av svärfar. Resonemanget bygger på väl valda exempel.

5–6 poäng:

Svaret fångar insiktsfullt upp ambivalensen i krönikan genom träffande observationer om Jonas Crambys innehållsliga val, språk och stil.

Uppgift 4

Artikeltexten karaktäriseras av att många personer uttalar sig. Artikeln illustreras med en teckning av en köttkvarn som mal pronomenen han och hon till hen. Det finns en faktaruta med rubriken *Hen men inte henom*.

De olika rösterna används för att bygga upp texten och för att få fram olika åsikter om ämnet som behandlas. Artikeln problematiserar användningen av pronomenet hen genom att låta röster med olika åsikter komma fram. De intervjuade är forskare och språkvårdare samt representanter för tidningsredaktioner. Man kan lägga märke till en indelning i sverigesvenska och finlandssvenska samt yngre och äldre röster. Man kan även lägga märke till en indelning i accepterande röster, selektivt accepterande röster och reserverade röster:

Accepterande

Daniel Wojahn, språkforskare vid Södertörns högskola (Sverige)

Lena Lind Palicki, språkvetare, Institutet för språk och folkminnen (Sverige)

Selektivt accepterande

Ylva Forsblom-Nyberg, Hufvudstadsbladets språkvårdare (Finland)

Åsa Tillberg, Dagens Nyheters redaktionschef (Sverige)

Reserverade

Mikael Reuter, pensionerad språkvetare (Finland)

Catharina Grünbaum, tidigare språkvårdare på Dagens Nyheter (Sverige)

Det förekommer även implicita röster i artikeln, t.ex. Rolf Dunås i Upsala Nya Tidning, lingvisten Hans Karlgren i Svenska Dagbladet och skribenten Matts Lindqvist. Även illustrationen kan betraktas som en röst.

1–2 poäng:

Svaret innehåller iakttagelser om vad de olika rösterna i artikeln representerar.

3–4 poäng:

Svaret vittnar om förståelse för hur de olika rösterna ställs i förhållande till varandra i artikeln.

5–6 poäng:

Svaret bygger på en analytisk och observant läsning där de olika rösterna karaktäriseras med fokus på funktioner och positioner. Svaret skapar en helhetsbild av de centrala konstellationerna i artikeln.

Uppgift 5

I serien representerar Viivi kvinnan, och en gris som heter Wagner mannen. Serien berättar att kommunikationen mellan könen är dysfunktionell och konfliktfylld eftersom mannen och kvinnan är olika.

Tre av de fyra seriestripparna inleds med att Viivi ställer en fråga. Frågorna är retoriska och fungerar som ett slags fällor eftersom Viivi önskar sig ett specifikt svar: att hon är vacker, att hon är smal och att han älskar henne. Wagner svarar fel och gör Viivi besviken.

Enligt serien är kvinnans sätt att kommunicera präglad av dolda förväntningar som mannen inte kan infria. Detta framgår tydligt i den tredje strippen där all kommunikation ända till den sista rutan sker genom kroppsspråk. Mannens kommunikation är enkelspårig och vardaglig. Viivi frågar "Vad vill du med vårt förhållande?" och grisen Wagner svarar: "Jag förstår inte frågan" eller börjar tänka på "viktigare saker" som en god bulle.

Mannen och kvinnan uppnår inte samförstånd. Deras dysfunktionella kommunikation kommer tydligt till uttryck i växelspelet och samverkan mellan pratbubblor, tankebubblor och kroppsspråk.

Seriestripparna ger en förenklad och karikerad bild av kommunikationen mellan könen. Det karikerade tänkesättet bottnar i stereotypa uppfattningar av män och kvinnor och genomsyrar såväl text- som bildframställningen i serien.

1–2 poäng:

Svaret visar att examinandena noterat Viivis (kvinnan) och Wagners (mannen) olika sätt att kommunicera.

3–4 poäng:

I svaret framgår att kommunikationssvårigheterna mellan Viivi och Wagner bottnar i seriens bild av könsrollerna.

5–6 poäng:

Svaret förmedlar en insikt om att serien bygger på en lek med könsstereotyper. Tolkningen motiveras med noggranna observationer av både språkliga och visuella drag i seriestripparna.